

Granskning av tillsyn och uppföljning av barn och unga placerade i familjehem Jönköpings kommun

Innehåll

Sammanfattning	1
1. Inledning	3
2. Granskningsresultat	5
3. Diskussion och bedömning	15

Sammanfattning

Deloitte AB har av de förtroendevalda revisorerna i Jönköpings kommun fått uppdraget att granska socialnämndens tillsyn och uppföljning av barn och unga placerade i familjehem.

Revisionsfråga

Säkerställer socialnämnden att de barn och unga som placeras i familjehem får ändamålsenlig vård?

Svar på revisionsfråga

Vår bedömning är att socialnämndens verksamhet avseende barn och unga placerade i familjehem inte fullt ut är ändamålsenlig.

Utifrån vad som framkommit i granskningen lämnas följande iakttagelser och rekommendationer:

Iakttagelser

- Jönköpings kommun har ett mindre antal placeringar i familjehem än de flesta andra jämförbara kommuner.
- Det finns en brist på familjehem vilket bland annat medför att:
  - Matchningen mellan barnets behov och familjehemmets förutsättningar att bedriva ändamålsenlig vård inte är idealisk
  - Barn placeras i jourhem längre tid än vad som är tillåtet enligt lag
  - Barn bor hemma i väntan på placering.

- Efter granskningen är intrycket att det saknas en samsyn mellan lokalkontoren i fråga om arbetssätt och tolkning av lagstiftning och allmänna råd.
- I åtta av 16 granskade familjehemsutredningar framgår det inte att referenser har inhämtats i enlighet med Socialstyrelsens föreskrifter.
- Barn och unga besöks inte alltid i familjehemmet fyra gånger per år i enlighet med Socialstyrelsens allmänna råd.
- Ett flertal av de personer som intervjuats framhåller brister i vården av familjehemsplacerade ensamkommande flyktingbarn.
- Handläggare som arbetar med insatser rörande barn och ungdomar har mindre erfarenhet i Jönköpings kommun än i jämförbara kommuner.
- Det har framkommit i granskningen att det inom myndighetsutövning barn- och ungdom är en hög omsättning på socialsekreterare.
- Flera familjehem framhåller en avsaknad av nätverk för informations- och kunskapsutbyte med andra familjehem.

Rekommendationer

- Socialnämnden rekommenderas att vidta åtgärder för att säkerställa tillgången på familjehem.
- Socialnämnden rekommenderas att utreda om det är ändamålsenligt att familjehemssekreterare och uppföljare är organisatoriskt uppdelade på tre geografiska platser.
- Socialnämnden rekommenderas att utarbeta riktlinjer för hur ofta barn och unga placerade i familjehem skall besökas, för att säkerställa enhetlighet mellan områdesnämnderna.

- Socialnämnden rekommenderas att utarbeta rutiner som säkerställer enhetliga arbetssätt mellan områdesnämnderna.
- Socialnämnden rekommenderas att överväga alternativa placeringar till ensamkommande flyktingbarn.
- Socialnämnden rekommenderas att vidta åtgärder för att uppnå en lägre personalomsättning bland socialsekreterarna som arbetar inom barn och ungdom.
- Socialnämnden rekommenderas att skapa förutsättningar för nätverk mellan befintliga familjehem i syfte att möjliggöra för kunskaps- och erfarenhetsutbyten.

Jönköping den 25 februari

DELOITTE AB

Torbjörn Bengtsson

Certifierad kommunal revisor

Jakob Janerheim

Revisor

Sofia Josefsson

Revisor

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Deloitte AB har av de förtroendevalda revisorerna i Jönköpings kommun fått uppdraget att granska socialnämndens tillsyn och uppföljning av barn och unga placerade i familjehem.

Barn och unga placerade i familjehem utgör en utsatt grupp i samhället. Varje år placeras ett flertal barn och unga i familjehem. Insatser inom den sociala barn- och ungdomsvården innebär ett stort ingrepp i barns, ungdomars och familjers liv. I dessa sammanhang är det viktigt att samhället, socialtjänsten, tar på sig ett ansvar.

Enligt socialtjänstlagen ska insatser ges utifrån individuella bedömningar och i samråd med den enskilde. Det ska även göras en utredning av det tilltänkta hemmet.

1.2 Syfte och avgränsning

Projektet syftar till att granska på vilket sätt socialnämnden tillser att barn och unga som placeras i familjehem får ändamålsenlig vård. Granskningen avgränsas till åren 2012-2015.

1.3 Revisionsfråga

Säkerställer socialnämnden att de barn och unga som placeras i familjehem får ändamålsenlig vård?

1.4 Underliggande frågeställningar

- Är anlitade familjehem utredda så att det är säkerställt att de har förmåga att möta barnets behov?
- Finns genomförandeplaner som är aktuella och adekvata?
- Sker uppföljning i den omfattning lagen kräver? Tidsmässigt, innehållsmässigt och får barnen komma till tals?
- Får de anlitade familjehemmen stöd och utbildning i enlighet med lagstiftningen?
- Är roller och ansvar i dessa processer tydliga?
- Hur säkerställer socialnämnden att de som arbetar med placeringar, utredning och uppföljning har adekvat kompetens?
- Finns mål avseende hur ofta kontakt ska upprättas mellan socialsekreterare och barnet? Fullföljs målet?
- Hur är kontakten mellan familjehemmet och den biologiska familjen?
- Vilka skillnader finns mellan handläggning av familjehem enligt SoL och LVU?

1.5 Revisionskriterier

Granskningens revisionskriterier är Socialtjänstlagen (2001:453), Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, Socialtjänstförordning (2001:937), Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om socialnämndens ansvar för barn och unga i familjehem, jourhem eller hem för vård och boende (SOSFS 2012:11), Socialstyrelsens handbok om socialnämndens ansvar och uppgifter för barn och unga i familjehem och HVB samt kommunens interna rutiner och riktlinjer.

1.6 Metod och granskningsinriktning

Granskningen har genomförts genom intervjuer med chefer, utredare, uppföljare, familjehemssekreterare samt familjehem. Granskningen har delats in i följande fem faser:

- identifiera, kartlägga processer mm
- intervjuer och genomgång av material
- utvärdera processer och eventuella förbättringsområden
- faktakontrollera rapporter, iakttagelser och slutsatser
- avrapportering till revisorerna.

1.7 Lagstiftning

Barn och unga kan placeras i familjehem efter beslut enligt Socialtjänstlagen (2001:453) (SoL) 6 kapitlet eller Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

Socialtjänstlagen (2001:453)

Vård i familjehem enligt SoL bygger på frivillighet från barnet, den unge eller föräldrarna.

1 § Socialnämnden skall sörja för att den som behöver vårdas eller bo i ett annat hem än det egna tas emot i ett familjehem eller i ett hem för vård eller boende.

Socialnämnden ansvarar för att den som genom nämndens försorg har tagits emot i ett annat hem än det egna får god vård.

Vården bör utformas så att den främjar den enskildes samhörighet med anhöriga och andra närstående.

2 § Varje kommun ansvarar för att det finns tillgång till familjehem och hem för vård eller boende för enskilda och familjer som behöver vårdas och bo utanför det egna hemmet.

Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Vård enligt LVU kan beslutas på grund av förhållanden i hemmet eller på grund av den unges eget beteende.

2 § Vård skall beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas.

3 § Vård skall också beslutas om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.

2. Granskningsresultat

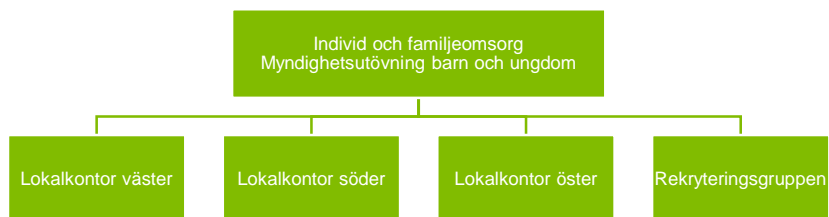
Utifrån genomförda intervjuer och dokumentstudier presenteras i följande kapitel resultatet av genomförd granskning.

2.1 Individ och familjeomsorgen i Jönköpings kommun

Ansvar för barn och unga placerade i familjehem är fördelat på de sociala områdesnämnderna söder, väster och öster. Socialnämnden har ett samordnande och övergripande ansvar.

Till respektive områdesnämnd finns ett lokalkontor med socialtjänstens personal. För familjehemsvården finns *uppföljande socialsekreterare* som är barnets eller den unges socialsekreterare. *Familjehemssekreterare* är de som utreder, stöttar och följer upp de familjehem som tar emot barn och unga. Från halvårsskiftet 2014 finns en arbetsledande *förste socialsekreterare* med ansvar för uppföljare och familjehemssekreterare vid respektive lokalkontor.

Utöver dessa finns en centralt placerad *rekryteringsgrupp* inom vilken två personer enbart arbetar med att rekrytera och utbilda familjehem.

2.2 Statistik

Uppgifterna i följande avsnitt är inhämtade från Socialstyrelsen samt från kommun- och landstingsdatabasen Kolada.

Heldygnsinsatser familjehem och institution

Av tabellen nedan framgår antalet barn och unga som var placerade i familjehem eller på institution någon gång under 2013, i Jönköping och jämförbara kommuner. I Jönköping var det 283 barn och unga som fick heldygnsinsats någon gång under 2013.

Heldygnsinsatser 2013	SoL	LVU	Totalt
Borås	220	79	284
Helsingborg	235	98	318
Jönköping	216	88	283
Linköping	300	107	387
Lund	144	50	184
Norrköping	515	161	639
Umeå	297	108	381
Uppsala	537	173	674
Västerås	297	194	437
Örebro	393	140	497
Hela riket	26 331	8 055	32 613

Heldygnsinsatser familjehem och institution per 1000 invånare

Heldygnsinsatser år 2013 per 1000 barn och unga i befolkningen visas i tabellen nedan. Det framgår att Jönköpings kommun, efter Lund, har lägst andel heldygnsinsatser av jämförbara kommuner.

Heldygnsinsatser per 1000 barn och unga i befolkningen i åldrarna			
	0 – 12 år	13 – 17 år	18 – 20 år
Borås	5,7	21,2	17,5
Helsingborg	5,3	18,8	17,4
Jönköping	4,6	15,5	15,2
Linköping	4,2	18,9	22,7
Lund	3,4	13,7	11,7
Norrköping	8,9	39,1	32,6
Umeå	6,0	29,7	22,4
Uppsala	6,3	27,7	25,6
Västerås	8,8	19,9	17,8
Örebro	6,6	27,7	25,2
Hela riket	6,1	29,4	24,6

Andel placeringar i familjehem

Tabellen nedan visar att andelen barn och unga placerade på familjehem i förhållande till placeringar på institution är högre i Jönköping än de flesta andra jämförbara kommuner.

Barn och unga placerade i familjehem, andel (%) av totala antalet placerade barn och unga 0 – 20 år	2012	2013
Borås	66,7	61,4
Helsingborg	75,9	74,7
Jönköping	71,8	72,6
Linköping	60,5	58,8
Lund	60,8	59,1
Norrköping	63,0	64,5
Umeå	68,8	66,8
Uppsala	52,2	46,0
Västerås	75,0	76,8
Örebro	68,6	66,7
Alla kommuner (ovägt medel)	60,8	56,3

Barn och unga med öppenvård

Av tabellen nedan framgår att Jönköpings kommun har störst andel barn och unga med öppenvårdsinsatser i förhållande till heldygnsplaceringar i familjehem eller vid HVB. Detta kan vara en indikation på att Jönköpings kommun har en utbyggd öppenvård i förhållande till övriga kommuner, färre placeringar i familjehem kan också vara en följd av brist i tillgång på familjehem eller lägre benägenhet att placera i familjehem.

Barn och unga 0-20 år med individuellt behovsprövad öppenvård, andel av barn och unga med insats, (%)	2012	2013
Borås	61,2	61,0
Helsingborg	67,4	67,9
Jönköping	80,3	81,8
Linköping	55,4	53,8
Lund	74,2	73,1
Norrköping	52,1	51,2
Umeå	63,0	62,2
Uppsala	66,3	64,3
Västerås	57,6	59,7
Örebro	61,4	58,8
Alla kommuner (ovägt medel)	55,4	53,1

Kostnad per vårddygnet för familjehemsvård

Tabellen nedan visar att Jönköpings kommun har relativt höga kostnader per vårddygnet för familjehemsvården. Vilket kan indikera generös ersättning men också att lätta fall som ger lägre ersättning inte placeras i familjehem i Jönköping. Tyngre placeringar ger högre ersättningar till familjehemmen vilket ökar den genomsnittliga kostnaden per vårddygnet.

Kostnad/vårddygnet för familjehemsvård av barn och unga 0-20 år, kr (genomsnitt)	2012	2013
Borås	986	1 045
Helsingborg	917	1 003
Jönköping	1 535	1 571
Linköping	1 260	1 296
Lund	1 276	1 323
Norrköping	1 144	1 123
Umeå	1 726	1 806
Uppsala	1 302	1 340
Västerås	1 418	1 528
Örebro	859	818
Alla kommuner (ovägt medel)	1 331	1 262

Totalkostnader barn- och ungdomsvård

Tabellen nedan visar bruttokostnad för barn- och ungdomsvården i form av vård på HVB, familjehem, individuellt behovsprövad öppenvård och övriga öppna insatser. Trots den väl utbyggda öppenvården i Jönköpings kommun är de totala kostnaderna för barn- och ungdomsvården lägre än i flera jämförbara kommuner.

Kostnad barn- och ungdomsvård, kr/inv	2012	2013
Borås	1 406	1 419
Helsingborg	1 768	1 696
Jönköping	1 697	1 915
Linköping	2 008	2 101
Lund	1 033	1 098
Norrköping	2 221	2 242
Umeå	2 173	2 316
Västerås	1 757	1 983
Örebro	2 293	2 290
Uppsala	2 162	2 221
Alla kommuner, ovägt medel	1 526	1 600

2.3 Utredning av familjehem

Socialnämnden får inte lämna medgivande eller fatta beslut om stadigvarande vård utan att förhållandena i det enskilda hemmet och förutsättningarna för vård i hemmet är utredda av socialnämnd. Socialnämndens utredning av ett tilltänkt familjehem ska omfatta intervjuer, hembesök och referenstagning. Referenser ska hämtas in från minst två av varandra oberoende personer.

Socialnämndens utredning

Socialnämndens utredning av familjehem består först av en inledande utredning med:

- Hembesök
- Kontroll i polis- och socialregister
- Informationsinhämtning om bland annat: bostads- och arbetsförhållanden, ekonomi, hälsotillstånd, intressen.

Om familjen bedöms lämplig som familjehem görs en fördjupad utredning. En fördjupad utredning innefattar:

- Djupintervju med makarna i det tilltänka familjehemmet
- Intervjumetodik enligt Kälvestensmetoden är vanligast förekommande.

Bedömningen av familjens lämplighet, uppgifter från registerkontroll och referenser skall enligt socialförvaltningens handbok dokumenteras i en familjehemsutredning.

Företrädare för socialförvaltningen framhåller i intervjuer att utredning sker av samtliga familjehem. Det framkommer dock i intervjuer att barn och unga placeras i tillfälliga familjehem som inte är utredda. Vid tillfälliga placeringar görs utdrag ur belastningsregister, kronofogderegister samt socialregister i väntan på att utredningen skall genomföras.

Bristen på lämpliga familjehem medför att matchningen mellan barnets eller den unges behov och familjehemmets förutsättningar för att möta det behovet inte alltid är ändamålsenlig. Företrädare för förvaltningen anser att barn i flera fall placeras i familjehem som inte är idealiska men "tillräckligt bra" och att familjehemmet får stöttas upp med insatser inom till exempel öppenvården för att kunna möta barnets behov.

Ensamkommande flyktingbarn

Av genomförda intervjuer framgår att det ställs lägre krav vid utredning av familjehem för ensamkommande flyktingbarn än för övriga barn och unga. Enligt uppgift är detta sanktionerat från ledningshåll inom förvaltningen då det varit nödvändigt att sänka kraven för att finna familjehem till barnen. Ett flertal av de personer som intervjuats framhåller brister i placeringen av ensamkommande flyktingbarn.

Bilden av att det finns brister avseende vården av ensamkommande flyktingbarn och att det inte ställs lika höga krav på dessa familjehem bekräftas av den genomförda aktgranskningen. I en akt för ett familjehemsplacerat flyktingbarn framgår till exempel att:

"NN upplever det inte som ett problem att boendet är, enligt svenska normer, för litet. NN och hennes barn har arrangerat lägenheten så att alla får sin lilla plats."

Aktgranskning

I granskningen har 16 akter kontrollerats för att kartlägga om familjehemmen är utredda så att det är säkerställt att de har förmåga att möta barnets behov.

- Femton familjehem har blivit utredda i form av hembesök, intervjuer och registerutdrag för att klargöra om de har förmåga att möta barnets behov.
- Ett ärende avser ett barn som under längre tid än 12 månader varit placerad i ett jourfamiljehem. Detta strider mot bestämmelser i SoL 6 kapitlet om att ett barn får vårdas i ett jourfamiljehem i högst två månader efter det att socialnämndens utredning avslutats.
- I åtta av 16 ärenden framgår det inte att någon referens har inhämtats i enlighet med Socialstyrelsens föreskrifter.
- I ett ärende har endast en referens vidtalats.
- Av de granskade familjehemsutredningarna som avser placeringar av ensamkommande flyktingbarn framgår det ej att referenser har vidtalats i något av fallen.
- Tillfälliga placeringar har skett i familjehem som inte varit utredda initialt. Utredning har skett innan beslut om stadigvarande vård.

2.4 Vårdplan och genomförandeplan

När någon behöver vårdas i ett familjehem ska en plan upprättas för den vård som socialnämnden avser att anordna (vårdplan). Vidare ska en plan upprättas över hur vården ska genomföras (genomförandeplan).

Intervjuer

Av genomförda intervjuer framgår att det saknas en samsyn inom nämndens verksamhet om vårdplanerna skall/får revideras.

Socialsekreterare berättar att de inte vill ändra i vårdplanerna för att den ligger till grund för beslut om placering i familjehem enligt SoL eller LVU. Andra socialsekreterare anser att de behöver revidera vårdplanerna när den blivit inaktuell.

Genomförandeplanerna skall upprättas med vårdplanerna som grund. Det framkommer i intervjuer att genomförandeplanerna inte alltid är uppdaterade. Framförallt ärenden med långvariga placeringar tenderar att ha genomförandeplaner som inte uppdateras frekvent.

Aktgranskning

- 16 granskade akter.
- Genomförandeplan saknas i fem fall.
- I ett fall bedöms inte genomförandeplanerna vara aktuell, den var tre år gammal när familjehemsplaceringen upphörde.
- I de fall då placeringen i familjehem har upphört ser vi i flera fall att genomförandeplanerna inte kompletterats med uppgifter om hur barnet eller den unge skall förberedas för tiden efter placeringen i enlighet med Socialstyrelsens allmänna råd.

2.5 Uppföljning

Socialnämnden ska noga följa vården av de barn och unga som vårdas i ett familjehem. Enligt Socialstyrelsens allmänna råd bör barnet eller den unge besökas av en socialsekreterare minst fyra gånger per år.

Socialnämndens uppföljning

Socialnämnden har inte fastställt mål för hur ofta kontakt skall upprättas mellan socialsekreterare och barnet eller den unge. Socialstyrelsens allmänna råd är utgångspunkt för uppföljning av familjehemsplacerade barn och unga i nämndens verksamhet.

I intervjuer berättas att det finns skillnader i hur ofta barn och unga besöks av uppföljande socialsekreterare. Barnets eller den unges behov får styra vilket innebär tätare kontakt vid nya placering eller där det finns behov av andra anledningar.

Vår granskning av akter visar att barn eller unga inte alltid besöks i familjehemmet fyra gånger per år i enlighet med Socialstyrelsens allmänna råd. Ofta sker möten på socialkontoret istället. I samtliga ärenden som granskats finns en löpande kontakt mellan socialsekreterare och familjehemmet via telefon, e-post, besök i familjehemmet eller möten på socialkontoret.

Efter att ha genomfört intervjuer med socialsekreterare och familjehem samt tagit del av ett begränsat antal akter är intrycket att barnen får komma till tals vid möten med socialtjänsten.

Dokumentation

En samstämmig bild i samtal med socialsekreterare i flera delar av organisationen är att dokumentationskraven i uppföljningsarbetet medför en stor arbetsbelastning som tar fokus från det viktiga arbetet i att följa upp vården av barn och unga.

Som exempel nämns att ett kort telefonsamtal kan behöva dokumenteras på flera ställen. Samma information kan exempelvis behöva dokumenteras i både barnets eller den unges akt samt familjehemmets akt.

2.6 Stöd och utbildning till familjehem

Socialnämnden ska lämna dem som vårdar barn och unga i familjehem råd, stöd och annan hjälp som de behöver.

Löpande stöd till familjehemmen

Familjehemssekreterarna har det uttalade ansvaret för att löpande stötta familjehemmen.

De intervjuade familjehemmen anser att de får bra stöd från familjehemssekreterarna. Samtidigt framhålls i intervjuer med familjehemmen att den enskilde familjehemssekreterarens engagemang för uppdraget är av stor vikt och att en tät kontakt mellan familjehemssekreteraren och familjehemmet är önskvärd. Av intervjuer framgår att det i enskilda fall finns önskemål om att familjehemssekreteraren hade en tätare kontakt med familjehemmet. Familjehemmen betonar vikten av en hög tillgänglighet från socialtjänstens sida som viktig i stödet till dem.

Hög personalomsättning

I intervjuer med familjehem berättas om att det i förekommande fall varit hög omsättning på familjehemssekreterare och uppföljande socialsekreterare.

- Byten av familjehemssekreterare och uppföljande socialsekreterare har i förekommande fall skett mer ofta än vartannat år.

Det strider mot intentionerna i SoL om att trygga och förtroendefulla relationer utgör grunden för ett framgångsrikt individuellt behandlingsarbete och vikten av att den unge får möjlighet att hålla kontakt med samma socialarbetare över tid.

Den höga personalomsättningen upplevs av intervjuade familjehem som den enskilt största bristen i det stöd de erhåller i rollen som familjehem.

Grundutbildning

Rekryteringsgruppen ansvarar för att minst en gång per år genomföra grundutbildningen för nya familjehem. Grundutbildningen innefattar:

- Åtta utbildningstillfällen á 3 timmar fördelat på fyra vardagskvällar och två heldagar/lördagar

Utbildningen utgår från Socialstyrelsens utbildningsmaterial "Ett hem att växa i" och innehåller bland annat:

- information om behoven för barn som behöver familjehemsvård
- anknytning och kontakt med ursprungsfamiljen
- vilka kunskaper och förmågor krävs för att bli familjehem, lära känna och utveckla sina egna förmågor.

Av intervjuer framgår att inte alla familjehem genomför grundutbildningen. Det framhålls att framförallt familjehem till ensamkommande flyktingbarn inte alltid genomgår en grundutbildning.

Återkommande föreläsningar och utbildningstillfällen

Socialtjänsten inbjuder regelbundet familjehemmen till föreläsningar och utbildningar, vanligtvis några tillfällen per termin. Av genomförda intervjuer framgår att detta är uppskattat av familjehemmen. Det framkommer dock i intervjuer att det kan vara svårt för en del familjehem att ta sig till utbildningarna som förläggs till vardagskvällar i Jönköping.

Nätverk

Flera familjehem framhåller en avsaknad av nätverk med andra familjehem. I intervjuer med både företrädare för förvaltningen och familjehem framgår ett önskemål om organiserade nätverk där familjehem får möjlighet att träffas regelbundet och utbyta erfarenheter med andra människor i samma situation. Det är dock inte alla familjehem som anser att det hade varit värdefullt.

Sammanbrott

Sammanbrott sker när barn och unga placerade i familjehem av olika anledningar inte kan vara placerade i familjehemmet längre. För perioden januari till juni 2014 rapporterades sammanbrott enligt tabellen nedan.

Områdesnämnd	Sammanbrott
Söder	1
Väster	5
Öster	5

En samstämmig bild i genomförda intervjuer är att en del av de sammanbrott som sker sannolikt kunnat undvikas om rätt stöd ges familjehemmet och barnet eller den unge.

Förstärkt familjehemsvård

Det pågår ett arbete inom nämndens verksamhet med syfte att kartlägga vilka möjligheter som finns till att ge familjehem ökat stöd i deras uppdrag.

2.7 Kompetens

Av SoL framgår att socialnämnden ska använda handläggare som har avlagt svensk socionomexamen eller annan relevant examen på grundnivå i högskolan för utredning och uppföljning av beslutade insatser rörande barn och ungdomar.

Nämndens arbete

Socialnämnden eftersträvar att samtliga nyrekryterade socialsekreterare har socionomexamen. Det är sektionschefen vid respektive lokalkontor som ansvarar för att detta efterlevs. Sektionschefen ansvarar även för att fånga upp inom vilka områden det finns behov av kompetensutveckling för socialsekreterarna.

Kompetens

Från kommun- och landstingsdatabasen Kolada har vi inhämtat uppgifter om socialsekreterarnas kompetens och erfarenhet i Jönköping och jämförbara kommuner. Tabellen visar andel av handläggarna som är anställda inom den sociala barn- och ungdomsvården den 1 november 2013 som har socionomexamen och minst tre års erfarenhet av barnutredningar. Med handläggare avses personal som svarar för utredningar, planering och uppföljning av beslutade insatser (socialsekreterare och familjehemssekreterare).

Det framgår att Jönköping, tillsammans med Borås, har lägst andel handläggare med socionomutbildning och minst tre års erfarenhet. Andelen är betydligt lägre än flera jämförbara kommuner.

Handläggare med socionomutbildning och minst tre års erfarenhet av barnutredningar, andel (%)	2013
Borås	53
Helsingborg	-
Jönköping	54
Linköping	68
Lund	89
Norrköping	-
Umeå	73
Uppsala	61
Västerås	70
Örebro	71
Alla kommuner (ovägt medel)	62

Handledning

Flera av de intervjuade inom socialtjänsten upplever att de får ta större ansvar för att stötta familjehem än vad de har kompetens för att göra. Kompetensen skiljer sig också åt mellan olika medarbetare.

Det har framkommit att några anställda inom socialtjänsten gått särskilda handledarutbildningar som de upplever vara värdefulla i kontakten med exempelvis familjehem. Merparten av de som arbetar mot barn, unga och familjehem saknar vidareutbildning i handledning.

Juridisk kompetens

Av genomförda intervjuer framgår att det i många fall saknas juridisk kompetens vilket medför brister avseende hur lagar skall tolkas. Enligt uppgift finns det även brister i samsynen mellan lokalkontoren om hur lagarna skall tolkas.

Kompetensförsörjningsstrategi

Det saknas en tydlig kompetensutvecklingsplan för socialsekreterarna inom individ och familjeomsorgen. Ingen av de socialsekreterare vi talar med känner till om det finns någon långsiktig kompetensutvecklingsplan för deras egen del.

Av flera intervjuer framgår också att det finns kompetensbrist inom områden som bedöms som väsentliga i arbetet med familjehemsplacerade barn och ungdomar. Det är till exempel juridiska kunskaper och kunskaper i professionell handledning.

2.8 Hur är kontakten mellan familjehemmet och den biologiska familjen?

Vården i familjehem bör utformas så att den främjar den enskildes samhörighet med anhöriga och andra närstående samt kontakt med hemmiljön.

Kontakten med de biologiska föräldrarna beskrivs av flera familjehem som den absolut svåraste delen i uppdraget. Hur relationerna ser ut skiljer sig mycket mellan olika familjer.

Familjehemmen som intervjuats i granskningen berättar att de får mycket stöd av socialtjänsten i att planera kontakten med den biologiska familjen.

2.9 Vilka skillnader finns mellan handläggning av familjehem enligt SOL och LVU?

Av genomförda intervjuer framgår att det inte medför några större skillnader i handläggarnas arbete om placeringen avser ett SoL-beslut respektive ett LVU. Trots detta berättas i intervjuer att det finns placeringar som beslutas enligt SoL där nämnden har skäl för att ansöka om placering enligt LVU. Möjliga orsaker som lyfts fram kan vara att undslippa processen i förvaltningsrätten samt att tillmötesgå föräldrarna. I de akter vi granskat framgår att vård enligt SoL eller LVU får betydelse för familjehemmets förutsättningar att ge barnet eller den unge ändamålsenlig vård. Det upplevs ibland som mer problematiskt för familjehemmen att ha en placering enligt SoL. I granskade akter läser vi bland annat att:

”Familjen ser som ett problem att det är en frivillig placering då NN uppfattar detta som att han väljer.”

”Det som varit svårast är att det varit en SoL-placering och att det inneburit ett ständigt hänsynstagande till föräldrarna, det har på så vis varit besvärligare och krävt mer tid.”

3. Diskussion och bedömning

Utifrån resultatet av genomförd granskning presenteras i följande kapitel en diskussion kring gjorda iakttagelser samt rekommendationer och förslag på utvecklingsområden.

Ärendegranskning

I det stickprov som genomförts står det klart att Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd inte alltid efterlevs. Vi konstaterar att det inte alltid finns aktuella genomförandeplaner, referenser inhämtas inte alltid vid utredning av familjehem, barnet eller den unge besöks inte alltid i familjehemmet fyra gånger per år i enlighet med Socialstyrelsens allmänna råd.

Granskningens stickprov sammanfattas i tabellen nedan:

Genomfört stickprov	
Granskade ärenden	16
Hemmen är utredda som familjehem	15
Långvarig placering i jourhem (mer än 12 månader)	1
Referenser framgår ej av familjehemsutredningen	8
Saknas upprättade genomförandeplaner	5
Barnet/den unge är inte besökt fyra gånger per år	5

Efter genomförda intervjuer samt efter att ha tagit del av ett begränsat antal akter är intrycket att det saknas en samsyn mellan kontoren i fråga om arbetssätt och tolkning av lagstiftning och allmänna råd. De brister som nämns ovan var inte jämnt fördelade mellan kontoren, vissa brister var överrepresenterade på vissa kontor. Socialnämnden rekommenderas

att utarbeta rutiner som säkerställer enhetliga arbetssätt mellan lokalkontoren.

Uppföljning

Barnet eller den unge bör besökas minst fyra gånger per år vilket inte efterlevs till fullo. Socialstyrelsen förtydligar i sin *Handbok om socialnämndens ansvar och uppgifter* att det är viktigt att se barnet i sin vardagsmiljö och att få en bild av samspelet mellan familjemedlemmarna. Utifrån vad som framkommit i granskningen rekommenderas socialnämnden att utarbeta riktlinjer för hur ofta barn och unga placerade i familjehem skall besökas, för att säkerställa enhetlighet mellan områdesnämnderna.

Ensamkommande flyktingbarn

Det ställs lägre krav vid utredning av familjehem för ensamkommande flyktingbarn än familjehem för svenska barn, vilket indirekt sanktioneras från ledningshåll inom förvaltningen.

Likställighetsprincipen i kommunallagen är tydlig med att alla som bor i en kommun skall behandlas likvärdigt. Det finns ett behov av att utarbeta tydliga riktlinjer för hur bedömningen kring familjehem för ensamkommande flyktingbarn skall göras. Det är viktigt att beakta att dessa barn ofta är traumatiserade och i behov av stöd och hjälp. Socialnämnden bör överväga alternativa placeringar till ensamkommande flyktingbarn.

Personalomsättning

Det har framkommit i granskningen att det inom myndighetsutövning barn och ungdom är en hög personalomsättning. Vidare har handläggarna i Jönköpings kommun kortare genomsnittlig erfarenhet av arbetet än i jämförbara kommuner. I förarbetena till SoL betonas vikten av en hög kontinuitet och att den unge får möjlighet att hålla kontakt med samma socialarbetare över tid vid vård utanför det egna hemmet.

Socialnämnden bör vidta åtgärder för att uppnå en lägre personalomsättning och högre kontinuitet inom förvaltningen.

Bristen på familjehem

Efter genomförd granskning står det klart att bristen på tillgängliga familjehem får effekt på vården. Flera personer berättar i intervjuer att matchning mellan barnets eller den unges behov samt familjehemmets förutsättningar att erbjuda en vård som är ändamålsenlig inte alltid överensstämmer. Bristen på alternativ och en avsaknad av ett urval gör dock att barn och unga placeras i dessa hem. I granskningens stickprov identifierades ett ärende där ett barn/ung person bodde en längre tid i ett jourhem till följd av bristen på familjehem.

Det har framkommit att de tre lokalkontoren har olika förutsättningar att finna familjehem. Varje vecka träffas representanter för de olika lokalkontoren tillsammans med rekryteringsgruppen för att följa upp behovet av familjehem och sprida kunskap om tillgängliga familjehem. Den enskilde familjehemssekreterarens nätverk av möjliga familjehem har dock väldigt stor betydelse i arbetet att hitta en lämplig placering för barn eller unga. Av SoL framgår att varje kommun ansvarar för att det finns

tillgång till familjehem. Socialnämnden bör vidta åtgärder för att säkerställa tillgången på familjehem.

I samtal med familjehem framkommer flera gånger den enskilde familjehemssekreteraren som den viktigaste faktorn för att rekrytera, stötta och behålla familjehem. Vidare har vi ringat in några viktiga utvecklingsområden som är av vikt för familjehemmen:

- Hög tillgänglighet och täta kontakter mellan familjehemssekreterare och familjehem
- Professionell handledning när behov uppstår.
- Förbättrade nätverk mellan familjehem.

Det finns en stark strävan i kommunen att låta barnen stanna i hemmet. I granskningen har det framkommit att barn och unga placeras i familjehem först när alla andra insatser testats. Nationell statistik visar också på att Jönköpings kommun har lägre antal placeringar än de flesta andra jämförbara kommunerna.

Av SoL framgår att när ett barn placeras skall det i första hand övervägas om barnet kan tas emot av någon anhörig eller annan närstående. Vi har i granskningen fått indikationer på att så inte alltid är fallet och vill betona vikten av att se till barnets bästa och inte föräldrarnas vilja.

Svar på revisionsfrågan och rekommendationer

Den övergripande revisionsfrågan är:

Säkerställer socialnämnden att de barn och unga som placeras i familjehem får ändamålsenlig vård?

Vår bedömning är att socialnämndens verksamhet avseende barn och unga placerade i familjehem inte fullt ut är ändamålsenlig.

Utifrån vad som framkommit i granskningen lämnas följande rekommendationer och förslag på utvecklingsområden:

- Socialnämnden rekommenderas att vidta åtgärder för att säkerställa tillgången på familjehem.

- Socialnämnden rekommenderas att utreda om det är ändamålsenligt att familjehemssekreterare och uppföljare är organisatoriskt uppdelade på tre geografiska platser.
- Socialnämnden rekommenderas att utarbeta riktlinjer för hur ofta barn och unga placerade i familjehem skall besökas, för att säkerställa enhetlighet mellan områdesnämnderna.
- Socialnämnden rekommenderas att utarbeta rutiner som säkerställer enhetliga arbetssätt mellan områdesnämnderna.
- Socialnämnden rekommenderas att överväga alternativa placeringar till ensamkommande flyktingbarn.
- Socialnämnden rekommenderas att vidta åtgärder för att uppnå en lägre personalomsättning bland socialsekreterarna som arbetar inom barn och ungdom.
- Socialnämnden rekommenderas att skapa förutsättningar för nätverk mellan befintliga familjehem i syfte att möjliggöra för kunskaps- och erfarenhetsutbyten.

About Deloitte

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee (“DTTL”), its network of member firms, and their related entities. DTTL and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL (also referred to as “Deloitte Global”) does not provide services to clients. Please see www.deloitte.com/about for a more detailed description of DTTL and its member firms.

Deloitte provides audit, tax, consulting, financial advisory, risk management, tax and related services to public and private clients spanning multiple industries. With a globally connected network of member firms in more than 150 countries and territories, Deloitte brings world-class capabilities and high-quality service to clients, delivering the insights they need to address their most complex business challenges. Deloitte’s more than 210,000 professionals are committed to becoming the standard of excellence.

This communication contains general information only, and none of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, its member firms, or their related entities (collectively, the “Deloitte network”) is, by means of this communication, rendering professional advice or services. No entity in the Deloitte network shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this communication.